

Anmeldelser

Mette Hjort

Jens Hougaard: *Ludvig Holberg. The Playwright and his Age up to 1730*, Odense 1993 (Odense University Press).

Hensigten med Jens Hougaards studie af Holberg, *Ludvig Holberg. The Playwright and his Age up to 1730*, er »at skabe større interesse for Ludvig Holbergs arbejde uden for Danmark«. Dette er et værdigt mål, for selv om forskere nu i nogen tid har anerkendt Holberg som det skandinaviske dramas grundlægger og fader, værdsættes hans skuespil og mange andre værker i stor udstrækning ikke af det internationale publikum, eller de er endda ukendte for det. Holberg deler skæbne med mange af sine landsmænd, der ganske som dramatikeren selv på en eller anden måde opfattes som virkende inden for en mindre betydningsfuld kultur. Nationale kulturer er alt andet end lige borgere i den internationale sfære. Sådanne kulturer rangeres ikke udelukkende på basis af velovervejede bestemmelser af deres værdi, men tværtimod som et resultat af vaner og uovervejede fordomme. Holbergs arbejde blev produceret inden for dobbeltmonarkiet, der forenede Norge og Danmark, men hans værker er nu en del af den lille nationalstat Danmarks kulturelle arv. At være rodfæstet i en lille nation er højst sandsynligt lig med at blive klassificeret som en mindre forfatter, og det er derfor ikke overraskende,

at Holbergs bidrag i høj grad er gået ubemærket hen udenlands.

Nationer kan opfattes som små af mange forskellige årsager. Et usædvanligt interessant og indflydelsesrigt studie af små nationer er Miroslav Hrochs *Social Preconditions of National Revival in Europe. A Comparative Analysis of the Social Composition of Patriotic Groups among the Smaller European Nations*,¹ der definerer en nation som lille, hvis den var underkastet »en herskende nation i en så lang periode, at underkastelsens relation antog strukturel karakter« (p. 9). Ifølge denne definition kvalificerer Norge og Ukraine sig som små nationer, mens Danmark ikke gør. Selv om Hroch utvivlsomt har ret i at tillægge fraværet af en indenlandsk herskende klasse særlig betydning, så overser hans redegørelse afgørende aspekter, som har at gøre med størrelsen af et lands territorium og befolkning. Antallet af individer, der er i stand til at tale og forstå et givent sprog fører direkte til spørgsmålet om offentligheden, og det er fraværet eller den begrænsede karakter af en bestemt offentlighed, der bidrager til klassificeringen af mange kulturelle produkter som mindre betydningsfulde og dermed uværdige at studere.

Hougaard er helt klart stærkt interesseret i det problem om anerkendelse, som borgere i små nationer står over for, for hans forsøg på at skabe et internationalt publikum til Holbergs skuespil og andre arbejder afslører en genuin strategisk indsigt. Mere specifikt vælger Hougaard »at præsentere skuespillene inden for en bred dansk og europæisk kontekst«. Denne strategi er specielt effektiv, fordi den forbinder Holberg med forfattere, ideer og bevægelser der allerede er accepteret af et udenlandsk pub-

likum som bemærkelsesværdige. Hougaard hjælper med til at løfte Holbergs arbejde ind i den større offentlighedssfære, som typisk er reserveret til de større kulturers kanoniserede forfattere. Her er det ikke et spørgsmål om at udføre en rituel sammenligning af Holberg og Molière for at kunne konkludere, at skandinaven ikke kun ligner, men også overgår franskmanden. Hougaards studie er forfriskende, netop fordi det behændigt indskriver Holberg i en rig og multifacetteret kulturel kontekst, der på samme tid er europæisk og dansk.

Det bør her bemærkes, at offentlighedsproblematikken ikke kun fremtræder i Hougaards studie som en retorisk strategi. Hougaard gør tværtimod dette problem til et centralt spørgsmål, der kræver omfattende diskussion. Hougaards analyse af nye offentligheders fremkomst i løbet af det attende århundrede og af Holbergs forestillinger om det publikum, han søgte at nå, er fængslende og i høj grad original. I en detaljeret diskussion af den franske neo-klassicisme og dens indflydelse i Danmark dokumenterer Hougaard overbevisende Holbergs fundamentalt ambivalente holdning til mulige læsere og teatergængere, hvoraf nogle blev anset for både at kræve oplysning og være de ultimative smagsdommere. Hougaard argumenterer for, at den nævnte ambivalens er et mere generelt træk ved neo-klassicistisk tænkemåde, og han peger omhyggeligt på, at danske fortalere for de neo-klassicistiske doktriner, såsom Holberg, »ikke var afskåret fra bønderne og samfundets middelklasse i samme omfang« (p. 26) som i Frankrig.

I et konkluderende kapitel med titlen »Om Komedie og Humor: Eftertiden og Holbergs Skuespil« udforsker Hougaard

videre den problematiske forbindelse mellem Holbergs værker og forskellige offentligheder. Mere specifikt forsøger Hougaard at forklare det smagsskift, Holberg oplevede, da Teateret i 1747 genåbnede efter et tyve års forbud mod teaterforestillinger. Skønt det er velkendt, at publikum i anden halvdel af det attende århundrede viste en tydelig forkærlighed for Detouches' sentimentale komedier frem for Holbergs og Molières, gør Hougaard et specielt godt stykke arbejde i analysen af de forskellige former for humor, der her gør sig gældende. Han trækker med fordel på vigtige personers teoretiske arbejder, såsom Bergson og Lessing, for at kunne skille en ironisk form for humor tendrende imod forfølgelse ud fra latter byggede på indlevelse i det komiske individ eller den komiske situation. Hougaard viser, at eftersom Holbergs skuespil favoriserede førstnævnte form for humor, var deres appel nødvendigvis begrænset i et miljø, der var fjendtlig indstillet over for komiske karakterers objektivering.

Hougaards arbejde falder i to dele, hvoraf den første fokuserer ligeligt på Holbergs akademiske karriere og på universitetets plads i det attende århundredes Danmark. Første del indeholder også den ovennævnte indsigtfulde analyse af neo-klassicismen. I anden del af *Ludvig Holberg* fortsætter Hougaard med specifikt at behandle Holbergs litterære arbejder og den kontekst, de blev skrevet i. Holbergs italienske og franske inspirationskilder diskuteres meget detaljeret og ligeledes hans gæld til og afvigelse fra det feudale drama. Hougaards diskussion er hele vejen igennem beundringsværdig lærd og klar.

Jeg ønsker ikke at afslutte denne anmeldelse uden at nævne Jean og Tom Lundskær-Nielsen, oversætterne af *Ludvig Holberg*. Dercs flydende og læseværdige oversættelse forøger i høj grad Hougaards chancer for at nå det engelsk-talende publikum, som denne bog henvender sig til. *Ludvig Holberg* vil først og fremmest være interessant for dramastuderende og studerende inden for komparativ litteratur. Samtidig er det vigtigt at bemærke, at selv om værket ikke har en eksplicit teoretisk holdning, giver det fornuftige historiske redegørelser for dannelsen af offentligheder og nationale kulturer. Som resultat heraf er Hougaards værk også af stor potentiel interesse for de mange forskere, der hælder til teorier om nationalisme og offentlighed.

Note

1. Cambridge 1985.

Oversat fra engelsk af Jane Ege Møller.

Carsten Sestoft

Realismen til revision

Frits Andersen: *Realismens Metode*. Århus 1994 (Aarhus Universitetsforlag).

Anmelderen har det med denne mærkelige bog som med dens indeks: intentionen er god, men udførelsen lader noget tilbage at ønske. Frits Andersen tager realismebegrebet op til revision, bl.a. for at komme fri af dekonstruktionen. Men hans tankegang er så gennemsyret af dekonstruktion, at han ikke når mange metaforiske længdehæder væk fra denne.

P.g.a. den dekonstruktive hang til at nedbryde enhver konsistent skelnen gør bogen én ikke meget klogere på, hvad der adskiller en realistisk tekst fra en ikke-realistisk tekst. I det hele taget er det svært at finde ud af hvad bogen vil med sine 325 tætskrevne sider.

Det ejendommelige og for så vidt interessante ved bogen er imidlertid, at dens uoverskuelige og kaotiske karakter kan ses som et konsistent udtryk for dens metode. Denne metode synes at gå ud på at forskyde realisme-analysen fra mere eller mindre mimesis-relaterede modpoler som sprog/ verden, litteratur/ historie, fiktion/ sandhed, litteratur/ virkelighed til polariteter som ramme/ detalje, enkelhed/ kompleksitet, enhed/ mangfoldighed. Denne forskydning demonstrerer en underliggende forudsætning for bogens projekt, nemlig en forbliven i en intern eller immanent tekstanalyse, som metoden deler med dekonstruktionen. Og det endskønt realismen til sidst kort defineres som »forsøg på litterært og metodisk med særlig stor opmærksomhed at undersøge strukturelle koblinger mellem tekstens egen verden og verden uden for teksten« (s. 324). Men det viser sig snart, at verden uden for teksten også er tekst: encyklopædier, historieskrivning og naturvidenskabelige tekster. Begrebet om immanens er altså blot udvidet: »Værket er ikke længere værk men tekst, uendeligt og forgrenet, som Barthes viser det. Og verden er ikke længere til at adskille fra fiktionen« (s. 21). Et sådant syn er tilsyneladende det uundgåelige resultat, som den immanente tekstanalyse kommer frem til, når den forsøger at rekontekstualisere teksterne uden at opgive sin grundlæggende dekontekstualisering. Sært nok skriver Frits Andersen netop